

เพลงเรืออยุธยา : การสืบสานและการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย วรรษา พรหมศิลป์

Ayutthaya Boat Songs : The Inheritance and Contemporary Conservation

Vassa Promsilp

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ 13000

Tourism and Hotel Department Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi 13000

*Corresponding author. E-mail: vassa_ps@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาเพลงเรือ และหาแนวทาง สืบสาน สืบเพลงเรืออยุธยา และใช้ในการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนอย่างแท้จริงในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ จากตัวแทน ศิลปิน หรือผู้ประกอบการด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พร้อมทั้งการใช้แบบฝึกหัดการร้องเพลงเรือ เพื่อทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนในระดับปริญญาตรี และประถมศึกษาใช้ลักษณะของการจัดการองค์ความรู้ คือทำการสอนนักศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยใช้แบบฝึกหัดการร้องเพลงเรือ และได้คำแนะนำจากครูผู้เชี่ยวชาญด้านการร้องเพลงเรือ และนำไปสอนนักเรียนระดับประถมศึกษา

จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนที่ใช้แบบฝึกหัดการร้องเพลงเรือและได้คำแนะนำจากครูผู้เชี่ยวชาญด้านการร้องเพลงเรือ ไปสอนให้นักเรียนระดับประถมศึกษา นักเรียนระดับประถมศึกษาสามารถ เกริ่นนำ และเป็นลูกคู่ร้องรับ ได้ในเวลาสั้น จากการทดลองขั้นต้น ผู้วิจัยพบว่า สอดคล้องกับคำตอบจากแบบสัมภาษณ์ว่า ควรต้องมีการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีกิจกรรมเกี่ยวกับเพลงเรือ ตั้งแต่การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนหันมาชม และสนใจที่ทำกิจกรรม และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงเรือ เพื่อส่งเสริม แนวทาง การสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์เพลงเรือแบบร่วมสมัย และอาจพัฒนาต่อยอด การสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ ในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

คำสำคัญ : เพลงเรืออยุธยา การสืบสาน การอนุรักษ์

Abstract

This Qualitative research aimed to gather the knowledge and local wisdom of boat songs and find out guidelines to sustain and contemporarily conserve Ayutthaya Traditional Boat songs for community and society benefit.

Data were obtained via in-depth interviews with experienced folk song singers or folk performing arts agency, local intellectuals, and the representatives from Cultural Council of Phranakhon Si Ayutthaya Province. Singing worksheets were also tried out with the sampled groups including undergraduate students and primary school students by means of knowledge management in which the undergraduate students were first taught using singing worksheets and were given some advice from the experts in traditional boat singing before these students were assigned to teach the primary school students.

The results showed that these students were able to transfer the knowledge and skills to the primary school students so they could sing as leading singers and in chorus within a short period of time. This finding was in consistent with the responses from the interview indication that the youths should be encouraged to be interested in traditional boat songs and to participate in boat-singing activities in order to raise their awareness of traditional boat songs as cultural inheritance. This could be guidelines for further development of other forms of contemporary conservation and inheritance.

Keywords: Ayutthaya Boat songs , Conservation

บทนำ

วัฒนธรรมไทยที่เราได้รับอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษนั้น บ่งบอกถึงการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาว่าบรรพบุรุษเราได้มีการสร้างสรรค์ พัฒนา ปรับปรุง ให้สามารถนำมาใช้ได้อย่างพอเหมาะพอดกับสังคมในยุคนั้นได้อย่างไร และวัฒนธรรมจะตัวบ่งชี้ว่า การดำเนินชีวิตในแต่ละพื้นที่ก็ไม่เหมือนกัน เช่นเดียวกันกับคนภาคกลางลุ่มแม่น้ำอย่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีการละเล่นเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือขึ้นมา เพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน อยู่คู่กับวิถีชีวิตริมน้ำของชุมชนคนอยุธยาอย่างยาวนาน และยังอยู่ถึงปัจจุบัน แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงกับการใช้ชีวิตของคนอยุธยาเป็นไปอย่างรวดเร็ว การสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือจึงเป็นสิ่งที่ต้องรวบรวมเก็บข้อมูลที่กำลังจะเลือนหายให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย หรือสื่อที่เข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย เพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ริมน้ำบริเวณที่ร้องเล่นเพลงเรือคือ ภาคกลาง ซึ่งมีความใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย เพราะเป็นเพลงที่ชาวบ้านได้พูดถึงชีวิตการเป็นอยู่ การทำมาหากิน ช่วงงานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ พูดถึงความสุข ความทุกข์ การเกี่ยวพาราสีระหว่าง หนุ่มสาว ทำให้คนที่ได้ฟัง ได้รับความสุข ความสบายใจ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพ หรือการเดินทางเพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติ ทำบุญ เรื่องราวเหล่านี้ที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือควรจะได้รับ การสืบสานและอนุรักษ์ไว้เพราะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านอย่างเด่นชัดเพราะเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านได้มาพบปะ พูดคุย ร้องเล่น ให้ชาวบ้านได้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างท้องถิ่น สร้างความสามัคคีในชุมชนโดยรวม ซึ่งอเนก นาวิกมูล (2527) ได้กล่าวถึงคุณค่าของ เพลงพื้นเมืองไว้สองด้านคือ ด้านคุณค่าในตัวเอง และด้านคุณค่าทางสังคม คุณค่าในตัวเอง เพลงพื้นเมืองเป็นมรดกทางวรรณกรรม บทเพลงอันไพเราะ ถ้อยคำสละสลวยที่สอดแทรกไว้ด้วย ปรัชญา หรือคำสั่งสอนของคนเจ้าบทเจ้ากลอน ได้ถูกสืบทอดทางปากต่อปาก ที่เรียกว่า มุขปาฐะ เพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือ เป็นเพลงที่ใช้ถ้อยคำที่ฟังง่าย กระชับ มีลูกเล่นในการเล่นคำที่ชวนคิด ให้ความสนุกสนาน นับเป็นความชาญฉลาดของผู้ร้องเล่นเพลงเรือ นี้ก็ถือว่าเป็นหนึ่งในมุขปาฐะ ในการใช้ชีวิตริมน้ำ เพราะเพลงเรือ จะสะท้อนการใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ การงานอาชีพ ความคิด ความเชื่อ ผ่านบทเพลง ซึ่งจะสอดแทรกคำสอนของคนรุ่นก่อน เพื่อให้คนฟังได้เก็บไปคิดและปฏิบัติให้อยู่ในครรลองคลองธรรมในการใช้ชีวิต จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า เพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรื่อนั้น เป็นเพลงที่มีความสำคัญและกำลังจะสูญหายไปจากสังคมไทย เพราะปัจจัยหลายอย่าง เช่น วิถีการใช้ชีวิต ความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี ค่านิยมสมัยใหม่ แต่ในปัจจุบันก็ยังมิเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ รวมถึง เพลงเรือ ยังคงได้เห็นตามงานประเพณีต่าง ๆ ซึ่งยังคงมีผู้สืบสานที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มบุคคล นักวิชาการ สถาบันต่าง ๆ มีการช่วยอนุรักษ์สืบสานให้ลูกหลานได้เป็นถึงคุณค่าและความสำคัญของเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงเรือที่ควรจะมีการวิจัยเพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเพลงเรือ ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญและได้วิจัยเรื่อง เพลงเรืออยุธยา : การสืบสานและการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับเพลงเรือภูมิปัญญาเพลงเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนหันมามอง และสนใจที่ทำกิจกรรม และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงเรือ เพื่อส่งเสริม แนวทาง การสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์เพลงเรือแบบร่วมสมัย และอาจพัฒนาต่อยอด การสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ ในรูปแบบต่าง ๆ ให้เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างร่วมสมัยและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาเพลงเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อหาแนวทาง สืบสาน สืบทอดเพลงเรืออยุธยา และใช้ในการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาเพลงเรือ

เพลงพื้นบ้าน

ความหมายของเพลงพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่เกิดจากคนในท้องถิ่นแต่งคำร้องและท่วงทำนองสำหรับท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ แต่ก็มีหลายท่านได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ เช่น เจนภพ จบกะบวนวรรณ (2521) ได้กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านสรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านมีลักษณะเป็นสำนวน ไม่มีกฏเกณฑ์ตายตัวฉันทลักษณ์ทำนองมีการยืดหยุ่นได้มีลูกແກ່ลกขัดเสมอเนื้อร้องทั้งหมดไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ขึ้นอยู่กับปฏิภาณในการด้นเพลงของแต่ละคนเนื้อหาสาระของเพลงพื้นบ้านไม่ค่อยมีวิวัฒนาการก้าวหน้า ประกอบกับตัวพ่อเพลงแม่เพลงก็ล้มหายตายจากไปเกือบหมด หากคนสืบต่อวิชาว่าเพลงมีไม่มาก สุมาลย์ เรืองเดช (2526) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านว่าหมายถึง วรรณกรรมชาวบ้านประเภทหนึ่งที่ใช้ร้องเล่นในสังคมท้องถิ่นถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยใช้ ความจำไม่มีการบันทึกให้ทราบถึงผู้แต่ง ที่มาของเพลง หรือแม้กระทั่งระเบียบวิธีการเล่นก็ใช้จดจำสืบ ต่อกันมา จึงเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่า หรือวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Poetry) เป็น วัฒนธรรมด้านความบันเทิงของชาวบ้านในท้องถิ่น แล้วแพร่กระจายจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก

การแบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านแบ่งออกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับวิธีการจัดแบ่งดังต่อไปนี้ (กรมส่งเสริม วัฒนธรรม, 2554)

1. แบ่งตามเขตพื้นที่ เป็นการแบ่งตามสถานที่ที่ปรากฏเพลง อาจแบ่งกว้างที่สุดเป็นภาค เช่น เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง เพลงพื้นบ้านภาคใต้หรือ อาจแบ่งย่อยลงไปอีก เป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล เช่น เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี นครสวรรค์ เพลงพื้นบ้าน อำเภอพนมทวน กาญจนบุรี เป็นต้น
2. แบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมของผู้เป็นเจ้าของเพลงเป็นเพลงพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรม โคราช เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมโทเขมร เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทลาว เพลงพื้นบ้านกลุ่ม วัฒนธรรมไทยพุทธ เพลงพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทยมุสลิม เป็นต้น
3. แบ่งตามโอกาสที่ร้อง เป็นเพลงที่ร้องตามฤดูกาลหรือเทศกาล และเพลงที่ร้องเล่นได้ ทั่วไปไม่จำกัดโอกาส เช่น เพลงที่ร้องในฤดูกาลเก็บเกี่ยว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพ่าง (ภาคกลาง) เพลงนา (ภาคใต้) เพลงร้อยพรรษา (กาญจนบุรี) เพลงตรูจ (สุรินทร์) ส่วนเพลงที่ร้องเล่นได้ ทั่วไปไม่จำกัดโอกาสได้แก่ ซอ (ภาคเหนือ) หมอลำ (ภาคอีสาน) เพลงโคราช เป็นต้น
4. แบ่งตามจุดประสงค์ในการร้อง เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก เพลงปฏิพากย์ เพลงร้องรำพัน เพลงประกอบการละเล่นของผู้ใหญ่ และเพลงประกอบพิธีกรรม
5. แบ่งตามความสั้นยาวของเพลง เช่น เพลงปฏิพากย์สั้น ได้แก่ เพลงพานพาง เป็นต้น เพลงปฏิพากย์ยาว ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงเรือ เป็นต้น
6. แบ่งตามเพศของผู้ร้อง เป็นเพลงของผู้หญิง เพลงของผู้ชายเช่น เพลงสวดสรภัญญะ ของอีสานเป็นเพลงของผู้หญิง เพลงที่ร้องในพิธีกรรมงานศพ เช่น เพลงกาหลอ (ภาคใต้) เพลงตุ้มโม่ (สุรินทร์) สวดมาลัย (ภาคใต้) เป็น เพลงเฉพาะผู้ชาย
7. แบ่งตามจำนวนผู้ร้อง เพลงร้องเดี่ยวและเพลงร้องหมู่ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงพาดควาย (ภาคกลาง) เพลงจ้อย ภาคเหนือ) เป็นเพลงร้องเดี่ยว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ ลำตัด อีแซว เป็นเพลงร้องหมู่ เป็นต้น
8. แบ่งตามวัยของผู้ร้อง เป็นเพลงเด็ก เพลงผู้ใหญ่ เช่น เพลงจ้ำจี้ เป็นเพลงเด็ก ซอหมอลำ เพลงฉ่อย เป็น เพลงผู้ใหญ่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาภรณ์ สุนทรวาท (2555) ศึกษาเรื่องเพลงพื้นบ้านราชบุรี : การสืบสานสู่ลูกหลานและการสื่อสารร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เพลงพื้นบ้านราชบุรีดำรงอยู่ได้ ก็คือ ต้องจัดให้มีพื้นที่สำหรับเพลงพื้นบ้านราชบุรีได้มีโอกาสแสดง และพบว่าองค์กรที่เกี่ยวข้องและ มีบทบาทสำคัญที่ทำให้มีพื้นที่สำหรับเพลงพื้นบ้านราชบุรี คือ องค์กรระดับนโยบายได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และศิลปินเพื่อการปฏิรูป (สถาปนาปฏิรูปประเทศไทย) องค์กรที่มีบทบาทสนับสนุนประกอบด้วย อบจ. เทศบาล อบต. ในจังหวัดราชบุรี และสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี องค์กรที่กล่าวถึงต้องมีนโยบาย เป้าหมาย แผนงานเรื่องเพลงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องไป ในแนวเดียวกัน นอกจากนี้ สื่อมวลชน ท้องถิ่นและส่วนกลาง ภาคธุรกิจในพื้นที่จังหวัดราชบุรีเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้านราชบุรี และควรมีนโยบายหนุนเสริมด้วย สำหรับองค์กรภาคปฏิบัติ ได้แก่ โรงเรียนในท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เครือข่ายสืบสานเพลงพื้นบ้าน เครือข่ายศิลปินจังหวัดราชบุรี ก็ควรได้เข้ามาร่วมมือกัน เฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยราชภัฏควรจัดให้มีหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาวิจัยเพลงพื้นบ้านราชบุรีเพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู สืบสาน เพื่อให้เพลงพื้นบ้านได้ทำ หน้าทีของสื่อพื้นบ้านเพื่อการสื่อสารร่วมสมัยต่อไป

มนต์เทียน สคูลณี (2553) ศึกษาเรื่องรูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นศิลปะเพลงพื้นบ้านลำตัดขององค์กรบริหาร ส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า วิถีดำเนินการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านลำตัด คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้แสดง การปรับรูปแบบของเนื้อหาให้เหมาะกับสภาพสังคม ให้การศึกษาและปลูกจิตสำนึกแก่ชุมชน การส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การมีระบบปะทะสังสรรค์ ทางวัฒนธรรม การใช้เป็นสื่อในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ต้องเกิดจากมีการเรียนรู้และมีความรอบรู้ เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน อีกทั้งต้องหมั่นฝึกฝนเอง และพัฒนาตนเองโดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อจะได้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ด้านกระบวนการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ จะต้องได้รับประโยชน์จากการจัดศูนย์การเรียนรู้ ได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง จากพ่อเพลง แม่เพลง และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาเรียนรู้ จะต้องมีการบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วน ในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ อีกทั้งต้องสร้างความเข้าใจ ในคุณค่าของวัฒนธรรมทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการพัฒนา อนุรักษ์ และสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของ ชุมชนให้คงอยู่และยั่งยืนต่อไป

การเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาเรียนรู้ จะต้องมีการบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วนในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนหนองผักนากมีการร้องและเล่นเพลงพื้นบ้านตามเวลาหรือโอกาสต่าง ๆ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เพลงพื้นบ้านไม่ได้รับความนิยมเหมือนเช่นในอดีต มีเพียงพ่อเพลง แม่เพลงสูงวัยที่พยายาม สืบทอดบทเพลงพื้นบ้าน ซึ่งยังขาดแนวทางในการวางแผนรวมทั้งการดำเนินงานที่ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าใดนัก แต่ควรมี การรวมกลุ่มเพื่อศึกษาและรวบรวมเพลงพื้นบ้านตลอดจนประเพณีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกัน และจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ ถาวร พร้อมทั้งส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน ด้วยการฟื้นฟูประเพณี วิถีชีวิตและสร้างบทบาทหน้าที่ ให้กับเพลงพื้นบ้าน รวมถึงการพัฒนาการเรียนการสอนเพลงพื้นบ้านและส่งเสริมให้มีการร้องเล่นเพลงพื้นบ้าน ในโอกาสต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของงานวิจัยเรื่อง เพลงเรืออยุธยา การสืบสานและการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย โดยผู้วิจัย ได้แบ่งขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตทางด้านพื้นที่ ในครั้งนี้จะศึกษาเพลงเรือ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น
2. ขอบเขตทางด้านเนื้อหาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
 - 2.1 ศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับเพลงเรือ จากอดีตถึงปัจจุบัน
 - 2.2 จัดทำแนวทาง สืบสานและสืบทอด การละเล่นเพลงเรือและอนุรักษ์แบบร่วมสมัย

วิธีการวิจัย

การประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลการวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูล ทฤษฎีภูมิ ผลการสำรวจ ด้วยแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ผล ได้จัดทำออกมาด้วยรูปแบบการนำเสนอด้วย การบรรยาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ตัวแทน ศิลปิน หรือผู้ประกอบการด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ปรากฏชาวบ้าน สภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 ท่าน

2. ผู้วิจัยแนะนำตัวต่อกลุ่มตัวอย่างพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือตอบแบบ สัมภาษณ์

3. ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

4. ผู้วิจัยได้ใช้แบบฝึกหัดร้องเพลงเรียกกับกลุ่มนักศึกษา

สรุปผลการวิจัยและอภิปราย

การศึกษาเรื่อง “เพลงเรืออยุธยา : การสืบสานและการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย” ศึกษาตามวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาเพลงเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหาแนวทาง สืบสาน สืบทอดเพลงเรือ อยุธยา และใช้ในการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ตัวแทน ศิลปิน หรือผู้ประกอบการด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ตัวแทนชาวบ้านในชุมชน เช่น ปรากฏชาวบ้าน ตัวแทนจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 ท่าน

ตัวอย่างคำถามและคำตอบบางส่วนในงานวิจัย

คำตอบจาก ตัวแทน ศิลปิน หรือผู้ประกอบการด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

อาจารย์ศรีเวียง ไตรชิละสุนทร :- บทบาททางสังคมแต่โบราณมามีมากกว่า ปัจจุบัน เพราะมีการแสดงในงาน เทศกาล งานประเพณีต่าง ๆ ที่มีในชุมชนและท้องถิ่น ส่วนปัจจุบันจะมีการแสดงในบางโอกาส มักเป็นการแสดงเพื่อสวด หรือโอกาสจัดแสดงเพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ในสังคมของหนุ่มสาวที่ไม่นิยมชมชอบการเล่นหรือรู้จักน้อย ปัจจุบันมีการอนุรักษ์สืบสานมากขึ้นเพราะมีกระทรวงวัฒนธรรมดูแลเรื่องนี้ ทุกท้องถิ่นทั่วทุกจังหวัดส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ เผยแพร่ และคัดเลือกศิลปะในเรื่องของดีบ้านฉัน ทำให้เพลงพื้นบ้านของท้องถิ่นต่างๆ ได้เผยแพร่และได้แสดงมากขึ้น และมีการเก็บบันทึกไว้ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้เผยแพร่ทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ทางอินเทอร์เน็ต ยูทูปอีกด้วย แต่ถ้าจะให้ใช้วิธีใดที่ส่งเสริมให้เกิดการร่วมสืบสานและอนุรักษ์อย่างได้ผลสัมฤทธิ์ คือ สอนให้กับเด็กที่สนใจ รวมกลุ่มมาเรียน หาตัวแทน โนม์นำใจเด็กรุ่นหลัง

อาจารย์ชานนท์ เรียนกิจ :- สังคมไทยในสมัยอดีตสู่ปัจจุบันยังคงใช้วิถีชีวิตริมน้ำ มีการคมนาคม สัตว์จรไป มาในสถานที่ต่างๆ การมีความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน การค้าขายทางน้ำ ฉะนั้นแม่น้ำถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลอดจนการแต่งกายที่ยังคงอนุรักษ์ผ้า ไทย และยังคงความเป็นไทยได้อย่างสวยงาม แต่ถึงอย่างไรก็ควร ใช้การสอน สอดแทรกบูรณาการกับการเรียนการสอน ตอนนั้นก็ใช้กับในช่วงเวลา อดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในเรื่องของเพลงพื้นบ้าน โดยเฉพาะวัดไผ่ ๆ ทำเรื่องเพลงเรียกกับเพลงเกี่ยว ข้าว และสอดแทรกภาษาไทยที่ถูกต้อง พร้อมกับได้รับการสนับสนุนจาก ผู้อำนวยการโรงเรียน

คำตอบจาก ตัวแทน ปรากฏชาวบ้าน

อาจารย์วันดี ศรีสวัสดิ :- เราต้องสร้างความสนใจ และสำนึกรัก สร้างความตระหนัก ให้เค้าสนใจว่าสิ่งนี้สำคัญ แล้วมีดีอะไร และเมื่อถึงเวลานั้นยินดีที่จะถ่ายทอดวิชาที่มีอยู่ให้กับคนที่สนใจ

อาจารย์ศุภชาติ เสถียรธนาสาร :- เริ่มจากสอดแทรกบูรณาการกับการเรียนการสอน ในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และต้องได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นเดียวกัน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบฝึกหัดร้องเพลงเรือ

โดยนำข้อมูลที่ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ แยกแยะข้อมูล โดยอาศัยบริบทของการอนุรักษ์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับนำปัจจัยต่าง ๆ จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์พบว่าสอดคล้องแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย มีทั้งหมด 8 แนวทาง

1. ได้ค้นคว้าวิจัย คว้าศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในเพลงเรืออยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน
2. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนอยุธยาตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนอยุธยาที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของอยุธยา และสร้างความภูมิใจในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย
3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในอยุธยา โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม
4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ
6. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของอยุธยา ในสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
7. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในบทเพลงอยุธยา โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
8. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนดนตรีไทย ให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่

การศึกษาเรื่อง “เพลงเรืออยุธยา : การสืบสานและการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย” ผู้วิจัยพบประเด็นในการอภิปรายดังนี้

แนวทางการสืบสาน สืบทอดเพลงเรืออยุธยา และใช้ในการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย จากการศึกษาพบว่า การสร้างบทเรียนหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับเพลงเรืออยุธยา และนำมาเผยแพร่กับกลุ่มเป้าหมายย่อย สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถ ปลูกจิตสำนึกแก่ผู้เรียน หรือเยาวชน และการสร้างเครือข่ายการสืบสานเพลงเรืออยุธยาจากสถาบันการศึกษาหนึ่งไปยังสถาบันการศึกษาอื่น ๆ โดยมีสถาบันได้รับเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ เป็นแหล่งเรียนรู้ถาวร เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน การเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาเรียนรู้ จะต้องมีการบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วนในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาการเรียนการสอนเพลงเรืออยุธยา และมีเวทีส่งเสริมให้มีการร้องเพลงเรืออยุธยาในโอกาสต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ สิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นรูปธรรมชัดเจน คือ ความสนใจและพร้อมที่จะรับรู้ถึงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านบทเพลงเรืออยุธยาจากเยาวชนที่ได้รับการอบรม และยังได้นำเสนอถึงความสามารถในการร้องเพลงเรืออยุธยา ซึ่งเป็นเพลงของคนที่มีวิถีชีวิตริมน้ำ อย่างคนอยุธยาอย่างแท้จริง และการศึกษาเพลงเรืออยุธยาเพื่อการสืบสานและการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย เราสามารถนำมาบูรณาการ ในการเรียนการสอน ได้แก่ รายวิชา Thai Arts and Culture for Tourism ซึ่งนักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ตามเนื้อหาวิชา นักศึกษาสามารถนำมาใช้ในการบอกเล่าถึงวัฒนธรรมของไทยที่มีมาอย่างยาวนาน และอยู่คู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยาวนาน อย่างเช่นเพลงเรืออยุธยา เพลงของคนอยุธยา

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้รวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาเพลงเรือในจังหวัดอยุธยา
2. ได้แนวทาง สืบสาน สืบทอดเพลงเรืออยุธยา และใช้ในการอนุรักษ์แบบร่วมสมัย
3. ได้นำเสนอถ่ายทอดองค์ความรู้แก่บุคคลที่สนใจและนักศึกษาในรายวิชา Thai Arts and Culture for Tourism
4. เพื่อให้บุคคลที่สนใจนำไปเผยแพร่ สืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ ในรูปแบบต่างๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). องค์ความรู้ดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : องค์การส่งเสริมวัฒนธรรมผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กาญจนา แก้วเทพ, เขียรชัย อิศรเดช และสุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์. (2549). ปฐมบทแห่งองค์ความรู้เรื่องสี่อพื้นบ้านสี่สารสุข. นนทบุรี : โครงการสี่อพื้นบ้านสี่สารความสุข (สพส).
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2521). ชาวกรุง. เพลงพื้นบ้านถึงเพลงลูกทุ่ง. ม.ป.ท.
- บุญรอง ชาวบ้านกร่าง. (2556). แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพลงพื้นบ้าน : กรณีศึกษา เพลงพื้นบ้าน ชุมชนหนองผักนาก ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- มนต์เทียน สคุณี. (2553). รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นศิลปะเพลงพื้นบ้านลำตัดขององค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุกัญญา ภัทรราชย์. (2538). วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมามาลย์ เรืองเดช. (2526). “เพลงพื้นบ้าน”. วารสารวัฒนธรรมไทย.
- สันชัย อินสิน. (2555). การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย. <https://sites.google.com/site/sinchai2125/d13-1>
- อาภรณ์ สุนทรวาท. (2555). เพลงพื้นบ้านราชบุรี : การสืบสานสู่ลูกหลานและการสื่อสารร่วมสมัย ภายใต้ชุดโครงการเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นราชบุรีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- เอนก นาวิกมูล. (2527). เพลงนอกศตวรรษ. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

รายชื่อผู้ที่ให้สัมภาษณ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีเวียง ไตรชิละสุนทร	วันที่สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2559
2. อาจารย์อวยพร สัมมาพะระ	วันที่สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2559
3. อาจารย์ชานนท์ เรียนกิจ	วันที่สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2559
4. อาจารย์วันดี ศรีสวัสดิ์	วันที่สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2559
5. อาจารย์ศุภชาติ เสถียรธนสาร	วันที่สัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2559
6. อาจารย์พรทิพย์ ผลไพโร	วันที่สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2559